

بررسی رابطه‌ی فرهنگ اقتصاد مقاومتی و نگرش به فساد اداری (مطالعه موردی سازمان‌های استان ایلام)

سهراب مظفری نیا^۱ / مریم قاسمی پور^۲

چکیده

فساد اداری یکی از مهم‌ترین موانع رشد و توسعه‌ی اقتصادی کشور است و عوامل متفاوتی در کنترل آن نقش دارند. مفهوم اقتصاد مقاومتی در راستای کاهش هزینه‌های غیر ضروری، افزایش کارایی و خودکفایی و پرهیز از تجمل‌گرایی و اسراف در ادارات و دستگاه‌ها الزامی به نظر می‌رسد.

هدف مقاله حاضر، تبیین و تدوین نقش فرهنگ اقتصاد مقاومتی بر کاهش فساد اداری است. تحقیق به صورت پیمایشی در سال ۱۳۹۶ صورت گرفته است. جامعه آماری پژوهش، کارکنان سازمان‌های ایلام می‌باشد. در انتخاب جمعیت نمونه، از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای، برای تعیین میزان حجم نمونه برای هر سازمان و نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک برای نمونه‌گیری کارکنان در داخل هر سازمان استفاده شد. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران ۳۶۱ نفر محاسبه گردید. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و Amos می‌باشد. مهم‌ترین یافته‌های این پژوهش بدین قرار است: میانگین نمره فرهنگ اقتصاد مقاومتی بر حسب جنسیت و تاهل یکسان است. همچنین رابطه معنادار و معکوس بین فرهنگ اقتصاد مقاومتی و فساد اداری وجود دارد. مدل معادله ساختاری (SEM) پژوهش نیز، حاکی از تأیید داده‌های گردآوری شده با چارچوب نظری پژوهش می‌باشد.

کلید واژه: فرهنگ اقتصاد مقاومتی، نگرش، فساد اداری

مقدمه

در سر راه پیشرفت جامعه مطرح شده اند و این پدیده ها توانسته اند صدمات جبران ناپذیری را بر سرعت حرکت چرخ توسعه جامعه ایجاد کنند. اهمیت و آثار و پیامدهای فساد در کشورهای مختلف به طور چشمگیری متفاوت بوده و غالباً فساد، بخشی از فرهنگ کشورهاست، بنابراین عوارض و هزینه های متعددی با فساد مرتبط می شوند. بررسی آثار و تبعات فساد اداری از قبیل هزینه معاملات، کاهش رشد اقتصادی، زیان های سیاسی، توزیع ناعادلانه ثروت و افزایش فقر، این موضوع را نشان می دهد که چنانچه در صدد کاهش آن برنیاییم به سمت و سوی فرهنگ قدرت طلبی و مال اندوزی خواهیم رفت و کلیه این موارد به توسعه ناپایدار خواهد انجامید و لذا شناسایی و بررسی عوامل مؤثر در بروز فساد اداری و اتخاذ راهکارهای مناسب برای پیشگیری، درمان و مبارزه، اهمیت و ضرورت تحقیق درباره این معضل را ایجاد می کند.

به تعدادی از آثار و پیامدهای فساد اداری که باعث توجه روزافزون و اهمیت چشمگیر این معضل است اشاره می کنیم: با توجه به ماهیت پیچیده ی فساد اداری، دامنه ی آثار آن نیز بسیار گسترده و متنوع است، بطوریکه علاوه بر آثار منفی برخی از صاحب نظران تحت شرایط خاص برای آن آثار مثبت را نیز بر شمرده اند. یکی از صاحب نظران با محور قرار دادن کیفیت قوانین و مقررات معتقد است که وقتی قوانین و مقررات به خوبی تنظیم شده باشند، فساد بد است، ولی در صورتی که مقررات از اعتبار و کارایی لازم برخوردار نباشند فساد می تواند مطلوب هم باشد و باعث شود تا جریان امور به سوی بهیمنگی برود. با وجود این و با عنایت به اینکه پیامدهای فساد اداری عمدتاً منفی و مخرب هستند،

فساد پدیده ای است که کم و بیش در کلیه کشورها وجود دارد، اما نوع، میزان، شکل و گستردگی آن در هر کشور متفاوت است، همان طور که نتایج و پیامدهای آن نیز بر نوع سازمان سیاسی و اقتصادی و سطح توسعه یافتگی تفاوت دارد. اما در هر صورت فساد موجب انحطاط است. ریشه فساد از فعل لاتین Rumpere به معنای شکستن است. بنابراین، در فساد چیزی می شکند یا نقض می شود (کیانی منش؛ ۱۳۸۶، ۲۷). که منظور از شکسته شدن در اینجا شکسته شدن قانون، عرف، اخلاق و در اغلب موارد مقررات دولتی است (حبیبی، ۱۳۷۵: ۳۰). غالباً در نتیجه فساد چیزی نقض می شود، این چیز ممکن است یک اصل، رویه یا شیوه اخلاقی یا قانونی یا مقررات اداری باشد. اگر چه تعاریف مختلف زیادی از فساد ارائه شده است، اما وجه مشترک تمام این تعاریف آن است که در محیط فاسد، حقوق اجتماعی، اقتصادی و سیاسی شهروندان نادیده گرفته می شود یا حق مسلم فرد یا گروهی به آسانی پایمال، یا به ناحق به دیگری یا دیگران واگذار می گردد (فرج پور، ۱۳۸۳: ۹). فساد اداری طبق یک تعریف اجمالی عبارت است از؛ پاداشی نامشروع که برای وادار کردن فرد به تخلف از وظیفه تخصیص داده می شود (سرداری، ۱۳۸۰: ۱۳۴). فساد یکی از مظاهر رفتار ضد اجتماعی است که مزایایی را خارج از قاعده و برخلاف هنجارهای اخلاقی و قانونی به مرتکبین خود می دهد و در مقابل قدرت بهبود شرایط زندگی سایرین را تضعیف می کند (ربیع؛ ۱۳۸۳: ۲۹).

فساد، تقلب و کلاهبرداری و تخلفات اداری پدیده هایی هستند که در دنیای امروز به ویژه در کشورهای در حال توسعه به عنوان مهمترین عامل

مهمترین پیامدهای این معضل را تشریح می‌کنیم:

-فساد اداری باعث اتخاذ تصمیمات نادرست از سوی دیوان سالاران می‌شود، چرا که آنان از طرح‌های زیر استاندارد، پرهزینه، پیچیده و سرمایه‌بر که به سهولت حسابرسی نمی‌شوند حمایت می‌کنند تا آسانتر مبالغ هنگفتی را به سود خود برداشت کنند.

-فساد اداری باعث کند شدن رشد اقتصادی می‌شود، زیرا انگیزه سرمایه‌گذاری را برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی کاهش می‌دهد. بررسی‌ها نشان می‌دهند که سرمایه‌گذاران در یک کشور فاسد در مقایسه با کشوری که دچار فساد اندک است معادل ۲۰ درصد مالیات اضافی بر سرمایه‌گذاری دارند.

-فساد اداری باعث به هم ریختن ترکیب مخارج دولت می‌شود؛ چرا که سیاستمداران فاسد منابع را بیشتر به بخش‌هایی سوق می‌دهند که سودهای کلان عایدشان شود. آنان به خرید هواپیماهای جنگی و سرمایه‌گذاری در پروژه‌های عظیم و پرسر و صدا بیشتر علاقه‌مندند تا چاپ و تولید کتب درسی و افزایش حقوق معلمان.

-فساد اداری فاصله طبقاتی و نابرابریها را افزایش می‌دهد، زیرا منابع غالباً به بخش‌هایی تخصیص داده می‌شود که قدرت بازپرداخت آن را دارند. و افرادی که از تواناییهای مالی و موقعیتی بهتر برخوردارند، منابع بیشتری را جذب می‌کنند که این امر، منجر به بیشتر شدن شکاف طبقاتی می‌شود.

-فساد اداری از درجه مشروعیت و اثربخشی دولتها می‌کاهد و ثبات و امنیت جوامع را به خطر می‌اندازد. به علاوه ارزش‌های دموکراسی و اخلاقیات را مخدوش می‌سازد و از این طریق، مانع توسعه‌ی سیاسی و اجتماعی می‌شود.

از طرفی اقتصاد مقاومتی یعنی تشخیص حوزه‌های فشار یا در شرایط کنونی تحریم و متعاقباً تلاش

برای کنترل و بی‌اثر کردن و در شرایط آرمانی تبدیل چنین فشارهایی به فرصت، که قطعاً باور و مشارکت همگانی و اعمال مدیریت‌های عقلایی و مدبرانه پیش شرط و الزام چنین موضوعی است. اقتصاد مقاومتی کاهش وابستگی‌ها و تاکید روی مزیت‌های تولید داخلی و تلاش برای خوداتکایی است. از این رو ضروری است رابطه‌ی اقتصاد مقاومتی با فساد اداری، بطوریکه اقتصاد مقاومتی بتواند به کاهش فساد اداری کمک کند.

عدم وجود سلامت اجتماعی یا به عبارتی فساد به عنوان یکی از مهم‌ترین تهدیدها در جهت ثبات اقتصادی، توسعه و پیشرفت، مسیر رشد اقتصادی را با موانع بسیار مواجه می‌سازد و بر توسعه اقتصادهای باز تأثیرات نامطلوبی دارد.

از طرفی امروزه قدرت ملی ارتباط مستقیم با درک مفاهیم اقتصاد ملی دارد و اکثر کشورهای دنیا به این باور رسیده‌اند که حضور موفق در عصر کنونی در جهت کسب دستاوردهای استراتژیک بی‌گمان در بستر تعاملات ملی، منطقه‌ای و جهانی صورت می‌پذیرد و بی‌شک بدون امنیت که بستر و پیش شرط داشتن اقتصادی مقاوم و پویاست، نمی‌توان در این راستا قدم برداشت.

اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که به یک ملت امکان و اجازه می‌دهد که حتی در شرایط فشار هم رشد و شکوفایی خودشان را داشته باشند. این تعریف توسط مقام معظم رهبری بیان گردیده و تأکید داشته‌اند که اقتصاد مقاومتی معنایش حصارکشیدن دور خو و فقط انجام یک کارهای تدافعی نیست. اقتصاد مقاومتی آمادگی و مقاومت در برابر توطئه‌ها و برنامه‌های کشورهای دیگر است که در شرایطی که تجارت و تعاملات بین الملل برای آن کشور مجاز نمی‌باشد. بر این اساس

دانشجویان را به مسئله اجتماعی فساد اداری با رویکرد بازدارندگی از جرم شناسایی و تبیین کرده اند. روش تحقیق در این پژوهش از نوع پیمایشی بوده است. نتایج تحقیق نشان داد متغیرهای تعلق اجتماعی، انسجام اجتماعی، پابندی به ارزش های دینی، تعهد اجتماعی، فقدان تناسب بین هدف و وسیله، ناکامی منزلتی و نهایتاً خودپنداره بیشترین رابطه را با نگرش به فساد اداری دارند.

-خلف خانی (۱۳۸۸) در تحقیق خود با عنوان بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و فساد اداری، بر این دیدگاه تأکید دارد که فساد را می توان مانند بیشتر پدیده های موجود در اجتماع از طریق خرد دسته جمعی، ابتکارات نهادی، تغییر تدریجی ساختارهای اقتصادی و فرهنگی و سرمایه اجتماعی و در جریان یک فرآیند کاهش داد. در این مقاله تأکید بر این است که فساد ضمن اینکه ریشه در خود نهادها دارد، از عوامل اجتماعی و محیط اجتماعی تأثیر می پذیرد. نتایج تحقیق نشان داد بین هنجارهای مشترک و مبارزه با مفاسد اجتماعی، بین عام گرایی و همکاری و مبارزه با مفاسد اجتماعی، بین اعتماد به قانون و همکاری و مبارزه با مفاسد اجتماعی، بین جدیت نهاد های نظارت بر افعال کارمندان و همکاری و مبارزه با مفاسد اجتماعی رابطه معناداری وجود داشت.

اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم رهبری

مقام معظم رهبری در شهریور ۸۹ برای اولین بار واژه اقتصاد مقاومتی را وارد ادبیات سیاسی و اقتصادی ما کردند و روز به روز نکات جدید و تازه ای را برای ما آشکار می سازند. از کنار هم گذاشتن نام چند سال اخیر می توان به اهمیت آن پی برد و چگونگی عمل به آنها روش پیاده سازی اقتصاد

اقتصاد مقاومتی، تنها تبدیل کننده تهدید تحریم به فرصت خواهد بود.

اقتصاد مقاومتی مفهومی است که در پی مقاوم سازی، بحران زدایی و ترمیم ساختارها و نهادهای فرسوده و ناکارآمد موجود اقتصادی مطرح می شود که به طور قطع با ورود مشارکت همگانی و اعمال مدیریتهای عقلایی و مدبرانه، پیش شرط و الزام چنین موضوعی است.

حال در تحقیق حاضر به رابطه ی اقتصاد مقاومتی با فساد اداری در سازمان های استان ایلام پرداخته می شود.

پیشینه تحقیق

رفیع پور در کتاب خود با عنوان سرطان اجتماعی فساد، فساد را مانند گیاهی دانسته که ریشه های آن عمیق و کندن آن دشوار است. شرایط داخلی و زیر ساخت های مناسب برای فساد را دارای اهمیت دانسته، به علل اجتماعی و اقتصادی آن نیز اشاره می کند. نتیجه بخش هایی از این تحقیق نشان می دهد ۵۰ درصد از مخاطبان، رأی قاضی را فصل الخطاب ندانسته اند، به طوری که می توان با روش هایی نتیجه قضاوت را تغییر داد. بخش سوم از سوال های مربوط به قوه قضاییه که محقق آن را منتشر کرده، این واقعیت را آشکار می کند که در سال ۸۵، تنها ۲۰ درصد از پاسخگویان تحقیق فوق، معتقد بوده اند که در صورت ظلم یک سرمایه دار به یک مستمند، شخص ناتوان می تواند حقش را بگیرد (رفیع پور، ۱۳۸۸).

-حسن دوست فرخانی و همکاران (۱۳۹۲) در تحقیق خود با عنوان (بررسی گرایش دانشجویان به فساد اداری و عوامل اجتماعی موثر بر آن (مطالعه ی دانشجویان دانشگاه شهید باهنر کرمان)، نگرش

مقاومتی را به ما نشان می‌دهد.

در ذیل به چند نمونه از بیانات رهبر انقلاب در این خصوص پرداخته می‌شود:

بیانات در دیدار جمعی از کارآفرینان سراسر کشور ۸۹/۶/۱۶: «ما باید یک اقتصاد مقاومتی واقعی در کشور به وجود بیاوریم. امروز کارآفرینی معنایش این است».

بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۹۰/۵/۳: «حرکت بر اساس برنامه، یکی از کارهای اساسی است. تصمیم‌های خلق‌الساعه و تغییر مقررات، جزو ضربه‌هایی است که به «اقتصاد مقاومتی» وارد می‌شود و به مقاومت ملت ضربه می‌زند. این را، هم دولت محترم مجلس، هم مجلس محترم باید توجه داشته باشند؛ نگذارند سیاست‌های اقتصادی کشور در هر زمانی دچار تذبذب و تغییرهای بی‌مورد شود».

بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۹۰/۵/۳: «به نظر ما طرح‌های اقتصاد مقاومتی جواب می‌دهد. همین مسئله‌ی سهمیه بندی بنزین، اگر چنانچه بنزین سهمیه بندی نمی‌شد، امروز مصرف بنزین ما از صد میلیون لیتر در روز بالاتر می‌رفت، اقتصاد مقاومتی تحریم بنزین را خنثی کرد».

بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۹۰/۵/۳: «مسئله‌ی مدیریت مصرف، یکی از ارکان اقتصاد مقاومتی است؛ یعنی مصرف متعادل و پرهیز از اسراف و تبذیر... امروز پرهیز از اسراف و ملاحظه‌ی تعادل در مصرف، بلاشک در مقابل دشمن یک حرکت جهادی است؛ انسان می‌تواند ادعا کند که این اجر جهاد فی سبیل الله را دارد».

بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۹۰/۵/۳: «کاهش وابستگی به نفت یکی دیگر از الزامات اقتصاد مقاومتی است. این وابستگی، میراث شوم

صد ساله‌ی ماست. ما اگر بتوانیم از همین فرصت که امروز وجود دارد، استفاده کنیم و تلاش کنیم نفت را با فعالیت‌های اقتصادی درآمدزای دیگری جایگزین کنیم، بزرگترین حرکت مهم را در زمینه‌ی اقتصاد انجام داده‌ایم. امروز صنایع دانش بنیان از جمله‌ی کارهایی است که می‌تواند این خلا را تا میزان زیادی پر کند. ظرفیت‌های گوناگونی در کشور وجود دارد که می‌تواند این خلا را پر کند. همت را بر این بگذاریم؛ برویم به سمت اینکه هر چه ممکن است، وابستگی خودمان را کم کنیم».

بیانات در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۹۱/۵/۳: «مسئله‌ی اقتصاد مهم است؛ اقتصاد مقاومتی مهم است. البته اقتصاد مقاومتی الزاماتی دارد. مردمی کردن اقتصاد، جزو الزامات اقتصاد مقاومتی است. این سیاست‌های اصل ۴۴ که اعلام شد، می‌تواند یک تحول به وجود بیاورد؛ بخش خصوصی را باید توانمند کرد؛ هم به فعالیت اقتصادی تشویق بشوند، هم سیستم بانکی کشور، دستگاه‌های دولتی کشور و دستگاه‌هایی که می‌توانند کمک کنند-مثل قوه‌ی مقننه و قوه‌ی قضائیه-کمک کنند که مردم وارد میدان اقتصاد شوند».

بیانات در دیدار جمعی از پژوهشگران و مسئولان شرکت‌های دانش بنیان ۱۳۹۱/۵/۸: «به نظر من یکی از بخش‌های مهمی که می‌تواند این اقتصاد مقاومتی را پایدار کند، همین کار شماسست؛ همین شرکت‌های دانش بنیان است؛ این یکی از بهترین مظاهر و یکی از مؤثرترین مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی است؛ این را باید دنبال کرد».

بیانات در دیدار دانشجویان ۱۳۹۱/۵/۱۶: «اقتصاد مقاومتی معنایش حصار کشیدن دور خود و فقط انجام یک کارهای تدافعی باشد؛ نه، اقتصاد مقاومتی یعنی آن اقتصادی که به یک ملت امکان می‌دهد و

وظیفه‌ی همه‌ی ما این است که سعی کنیم کشور را مستحکم، غیرقابل نفوذ، غیرقابل تأثیر از سوی دشمن، حفظ کنیم و نگه داریم؛ این یکی از اقتضائات اقتصاد مقاومتی است که ما مطرح کردیم. در اقتصاد مقاومتی، یک رکن اساسی و مهم، مقاوم بودن اقتصاد است. اقتصاد باید مقاوم باشد؛ باید بتواند در مقابل آنچه که ممکن است در معرض توطئه‌ی دشمن قرار بگیرد، مقاومت کند (بیانات مقام معظم رهبری در حرم مطهر رضوی، ۱۳۹۲/۱/۱).

ب: استفاده از همه‌ی ظرفیت‌های دولتی و مردمی

بخش خصوصی را باید کمک کرد. اینکه ما اقتصاد مقاومتی را مطرح کردیم، خوب، خود اقتصاد مقاومتی شرایطی دارد، ارکانی دارد؛ یکی از بخش‌های همین تکیه‌ی به مردم است؛ همین سیاست‌های اصل ۴۴ با تأکید و اهتمام و دقت و وسواس هرچه بیشتر باید دنبال شود؛ این جزو کارهای اساسی شماست. در بعضی از موارد، من از خود مسئولین کشور می‌شنوم که بخش خصوصی به خاطر کم توانی‌اش جلو نمی‌آید. خوب، باید فکری بکنید برای اینکه به بخش خصوصی توانبخشی بشود؛ حالا از طریق بانک‌هاست، از طریق قوانین لازم و مقررات لازم است؛ از هر طریقی که لازم است، کاری کنید که بخش خصوصی، بخش مردمی، فعال شود. بالاخره اقتصاد مقاومتی معنایش این است که ما یک اقتصادی داشته باشیم که هم روند رو به رشد اقتصادی در کشور محفوظ بماند، هم آسیب‌پذیری‌اش کاهش پیدا کند. یعنی وضع اقتصادی کشور و نظام اقتصادی جوری باشد که در مقابل ترفندهای دشمنان که همیشگی و به شکل‌های مختلف خواهد

اجازه می‌دهد که حتی در شرایط فشار هم رشد و شکوفایی خودشان را داشته باشند».

بیانات در دیدار رئیس‌جمهوری و اعضای هیئت دولت ۱۳۹۱/۶/۲: «بخش خصوصی را باید کمک کرد. اینکه ما اقتصاد مقاومتی را مطرح کردیم، خوب، خود اقتصاد مقاومتی شرایطی دارد، ارکانی دارد؛ یکی از بخش‌های همین تکیه‌ی به مردم است؛ همین سیاست‌های اصل ۴۴ با تأکید و اهتمام و دقت و وسواس هرچه بیشتر باید دنبال شود؛ این جزو کارهای اساسی شماست... بالاخره اقتصاد مقاومتی معنایش این است که ما یک اقتصادی داشته باشیم که هم روند روبه رشد اقتصادی در کشور محفوظ بماند، هم آسیب‌پذیری‌اش کاهش پیدا کند... یک رکن دیگر اقتصاد مقاومتی، حمایت از تولید ملی است... یک مسئله هم در اقتصاد مقاومتی، مدیریت مصرف است. مصرف هم باید مدیریت شود. فرهنگ‌سازی هم لازم است، اقدام عملی هم لازم است. فرهنگ‌سازی‌اش بیشتر به عهده‌ی رسانه‌هاست... به مصرف تولیدات داخلی هم اهمیت بدهید. در دستگاه شما، در وزارتخانه‌ی شما، اگر همین اقلام روزمره‌ای که مورد نیاز وزارتخانه است، تهیه می‌شود، سعی کنید همه‌اش از داخل باشد؛ اصلاً ممنوع کنید و بگوئید هیچ کس حق ندارد در این وزارتخانه جنس خارجی مصرف کند... یک مسئله‌ی دیگر در سرفصل اقتصاد مقاومتی، اقتصاد دانش‌بنیان است، همین شرکت‌های دانش‌بنیان... یکی از بهترین مظاهر و یکی از مؤثرترین مؤلفه‌های اقتصاد مقاومتی است».

ارکان اقتصاد مقاومتی از دیدگاه مقام معظم

رهبری

الف: مقاوم بودن

فولادمان، محصولات عمده‌ی اینجوری مان خوب است- لیکن باید به فکر واحدهای متوسط و کوچک باشید؛ اینها خیلی مهم است، اینها در زندگی مردم تأثیرات مستقیم دارد (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس جمهوری و اعضای هیئت دولت، ۱۳۹۱/۶/۲).

د: مدیریت منابع ارزی

مسئله‌ی منابع ارزی هم مسئله‌ی مهمی است؛ که خوب، حالا آقایان توجه دارید. روی این مسئله دقت کنید، خیلی باید کار کنید. واقعاً باید منابع ارزی را درست مدیریت کرد. حالا اشاره شد به ارز پایه؛ در این زمینه هم حرف‌های گوناگونی از دولت صادر شد. یعنی در روزنامه‌ها از قول یک مسئول، یک جور گفته شد؛ فردا یا دو روز بعد، یک جور دیگر گفته شد. نگذارید این اتفاق بیفتد. واقعاً یک تصمیم قاطع گرفته شود، روی آن تصمیم پافشاری شود و مسئله را دنبال کنید. به هر حال منابع ارزی باید مدیریت دقیق بشود (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس جمهوری و اعضای هیئت دولت، ۱۳۹۱/۶/۲).

ه: مدیریت مصرف

یک مسئله هم در اقتصاد مقاومتی، مدیریت مصرف است. مصرف هم باید مدیریت شود. این قضیه‌ی اسراف و زیاده روی، قضیه‌ی مهمی در کشور است. خوب، حالا چگونه باید جلوی اسراف را گرفت؟ فرهنگ سازی هم لازم است، اقدام عملی هم لازم است. فرهنگ سازی اش بیشتر به عهده‌ی رسانه‌هاست. واقعاً در این زمینه، هم صدا و سیما در درجه‌ی اول و بیش از همه مسئولیت دارد، هم دستگاه‌های دیگر مسئولیت دارند. باید فرهنگ

بود، کمتر آسیب ببیند و اختلال پیدا کند. یکی از شرایطش، استفاده از همه‌ی ظرفیت‌های دولتی و مردمی است؛ هم از فکر‌ها و اندیشه‌ها و راهکارهایی که صاحب‌نظران می‌دهند، استفاده کنید، هم از سرمایه‌ها استفاده شود (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس جمهوری و اعضای هیئت دولت، ۱۳۹۱/۶/۲).

ج: حمایت از تولید ملی

یک رکن دیگر اقتصاد مقاومتی، حمایت از تولید ملی است؛ صنعت و کشاورزی. خوب، آمارهایی که آقایان می‌دهند، آمارهای خوبی است؛ لیکن از آن طرف هم از داخل دولت، خود مسئولین به ما می‌گویند که بعضی کارخانه‌ها دچار مشکلند، اختلال دارند، در بعضی جاها تعطیلی صنایع وجود دارد- گزارش‌های گوناگونی به ما می‌رسد، خود شما هم گزارش می‌دهید؛ یعنی من گزارش‌های دیگر هم دارم، اما اتکاء من به گزارش‌های دیگران نیست؛ گزارش‌های خود شما هم هست که به دست ما می‌رسد- خوب، باید این را علاج کرد. اینها طبعاً ایجاد اشکال می‌کند. اگر چنانچه همین بخش دوم قضیه- یعنی آن نیمه‌ی خالی لیوان- نمی‌بود، شما امروز از لحاظ رونق اقتصادی، وضع بهتری را در کشور ارائه می‌کردید و کمک‌های بیشتری به مردم می‌شد. بالاخره حمایت از تولید ملی، آن بخش درون زای اقتصاد ماست و به این بایستی تکیه کرد.

واحدهای کوچک و متوسط را فعال کنید. البته خوشبختانه واحدهای بزرگ ما فعالند، خوبند و سوددهی‌شان هم خوب است، کارشان هم خوب است، اشتغالشان هم خوب است؛ عمده‌ی واحدهای بزرگ ما وضعیتشان اینجور است- لذا همان‌طور که گفتید، محصول سیمانمان، محصول

موازی است؛ یعنی همان طور که انقلاب اسلامی با توجه به نیازهای خود به نهادهایی با روحیه و عملکرد انقلابی، اقدام به تأسیس نهادهایی مانند کمیته ی امداد، جهاد سازندگی، سپاه پاسداران و بنیاد مسکن نمود، امروز نیز بایستی برای تأمین اهداف انقلاب، این پروژه را ادامه داده و تکمیل کند؛ چرا که انقلاب اسلامی به اقتصاد مقاومتی و به نهاد سازی های مقاومتی در اقتصاد نیاز دارد که چه بسا ماهیتاً از عهده ی نهادهای رسمی اقتصادی برمی آید. پس باید نهادهایی موازی برای این کارویژه ایجاد کند؛ یعنی ما در کشورمان به «اقتصاد پریم» نیاز داریم.

اقتصاد ترمیمی

تعریف دوم از اقتصاد مقاومتی عبارت از اقتصادی است که در پی مقاوم سازی، آسیب زدایی، خلل گیری و ترمیم ساختارها و نهادهای فرسوده و ناکارآمد موجود اقتصادی است. یعنی اگر در رویکرد قبلی می گفتیم که فلان نهاد نمی تواند انتظارات ما را برآورده کند، در رویکرد جدید به دنبال آن هستیم که با بازتعریف سیاست های نهاد های موجود، کاری کنیم که انتظارات ما را برآورند. مثلاً در این تعریف، ما از بانک مرکزی یا وزارت بازرگانی می خواهیم که کانون های ضعف و بحران را در نظام اقتصادی کشور شناسایی کنند و خود را بر اساس شرایط جدید اقتصادی، تحریم ها یا نیازهای انقلاب اسلامی بازتعریف نمایند و در نتیجه عملکردی جهادی ارائه دهند. در مقابل تمثیل می توان گفت این کار شبیه همان کاری است که پتروس فداکار با فرو بردن انگشت خود در ترک دیواره ی سد انجام داد؛ یعنی باید ترک های ساختاری دیوار نهادهای اقتصادی را ترمیم کنیم.

سازی کنید. ما یک ملت مسلمان علاقه مند به مفاهیم اسلامی هستیم، اینقدر در اسلام اسراف منع شده، و ما متأسفانه در زندگی مان اهل اسرافیم. بخش عملیاتی اش هم به نظر من از خود دولت باید آغاز شود. در گزارش های شماها من خواندم، حالا هم بعضی از دوستان اظهار کردند که دولت در صدد صرفه جویی است و می خواهد صرفه جویی کند؛ بسیار خوب، این لازم است؛ این را جدی بگیرید. دولت خودش یک مصرف کننده ی بسیار بزرگی است. شما از بنزین بگیرید تا و سائل گوناگون، یک مصرف کننده ی بزرگ، دولت است. حقیقتاً در کار مصرف، صرفه جویی کنید. صرفه جویی، چیز بسیار لازم و مهمی است.

به مصرف تولیدات داخلی هم اهمیت بدهید. در دستگاه شما، در وزارتخانه ی شما، اگر کار جدیدی انجام می گیرد، اگر چیز جدیدی خریده می شود، اگر همین اقلام روزمره ای که مورد نیاز وزارتخانه است، تهیه می شود، سعی کنید همه اش از داخل باشد؛ اصرار بر این داشته باشید؛ خود این، یک قلم خیلی بزرگی میشود. اصلاً ممنوع کنید و بگوئید هیچ کس حق ندارد در این وزارتخانه جنس خارجی مصرف کند. به نظر من اینها می تواند کمک کند (بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس جمهوری و اعضای هیئت دولت، ۱۳۹۱/۶/۲).

چهار تعریف از اقتصاد مقاومتی

اقتصاد مقاومتی را می توان چهار گونه تعریف نمود و چهار الگو از آن یا ترکیبی از همه ی آنها را در کشور به عنوان پروژه هایی می پیگیری کرد.

اقتصاد موازی

تعریف اول از اقتصاد مقاومتی به مثابه ی اقتصاد

جمهوری اسلامی ایران دارد و یک اقدام بلندمدت را شامل می‌شود. این تعریف هم که به نظر می‌رسد دور از دیدگاه‌های رهبر معظم انقلاب نیست، رویکردی ایجابی و دوراندیشانه دارد. در این رویکرد، ما در پی اقتصاد ایده‌آلی هستیم که هم اسلامی باشد و هم ما را به جایگاه اقتصاد اول منطقه برساند؛ اقتصادی که برای جهان اسلام الهام بخش و کارآمد بوده و زمینه ساز تشکیل تمدن بزرگ اسلامی باشد. بدین معنا اساساً در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، یکی از مؤلفه‌های مهم الگو می‌باید متضمن مقاومت و تحقق آن باشد. در این مقوله است که اقتصاد مقاومتی مشتمل بر اقتصاد کارآفرینی و ریسک‌پذیری و نوآوری می‌شود (فتحی، ۱۳۹۱).

تعریف فساد

ریشه فساد از فعل لاتین *Rumpere* به معنای شکستن است. بنابراین، در فساد چیزی می‌شکند یا نقض می‌شود (کیانی منش؛ ۱۳۸۶، ۲۷). که منظور از شکسته شدن در اینجا شکسته شدن قانون، عرف، اخلاق و در اغلب موارد مقررات دولتی است (حبیبی، ۱۳۷۵: ۳۰). غالباً در نتیجه فساد چیزی نقض می‌شود، این چیز ممکن است یک اصل، رویه یا شیوه اخلاقی یا قانونی یا مقررات اداری باشد. اگرچه تعاریف مختلف زیادی از فساد ارائه شده است، اما وجه مشترک تمام این تعاریف آن است که در محیط فاسد، حقوق اجتماعی، اقتصادی و سیاسی شهروندان نادیده گرفته می‌شود یا حق مسلم فرد یا گروهی به آسانی پایمال، یا به ناحق به دیگری یا دیگران واگذار می‌گردد (فرج پور، ۱۳۸۳: ۹). فساد اداری طبق یک تعریف اجمالی عبارت است از؛ پاداشی نامشروع که برای وادار کردن فرد به تخلف از وظیفه تخصیص داده می‌شود (سرداری، ۱۳۸۰:

این مسأله یعنی ترمیم و مقاوم سازی ساختارهای اجرایی و اداری کشور حسب نیازهای مختلف و مقتضیات زمان و مکان هم امری دور از ذهن نیست. کشورهای توسعه یافته نیز در برهه‌هایی از تاریخ اقتصادی خود، مجبور به مقاوم سازی ساختارهای اقتصادی شدند. مثلاً غرب پس از دو شوک نفتی ۱۹۷۹ و ۱۹۸۳ میلادی، اقدام به جایگزینی سوخت های فسیلی با سایر سوخت های نوین کرد؛ به طوری که امروزه با قیمت های بالای یک صد دلار نیز دچار شوک نفتی نمی‌شود. با این توضیحات ما امروز فقط نیازمند عزمی ملی برای اجرای این پروژه ی ملی و ارزشی هستیم (فتحی، ۱۳۹۱).

اقتصاد مقاومتی

تعریف سوم از اقتصاد مقاومتی، متوجه هجمه شناسی، آفندشناسی و پدافندشناسی ما در برابر آن هجمه است. یعنی ما باید ابتدا بررسی کنیم که مخالفان ما حمله به اقتصاد ایران و اختلال در آن را چگونه و با چه ابزارهایی صورت می‌دهند. بنابراین وقتی به اقتصاد مقاومتی دست یافته ایم که ابزارها و شیوه های هجمه ی دشمن را پیشاپیش شناخته باشیم و بر اساس آنها استراتژی مقاومت خود را علیه آنان تدوین و اجرا کنیم. بدیهی است تا آفند دشمن شناخته نشود، مقاومت متناسب با آن طراحی و اجرا نخواهد شد.

اقتصاد الگو

چهارمین تعریف نیز این است که اساساً اقتصاد مقاومتی یک رویکرد کوتاه مدت سلبی و اقدامی صرفاً پدافندی نیست؛ برخلاف سه تعریف قبلی که اقتصاد مقاومتی را یا پدافندی یا کوتاه مدت می‌دانستند، این رویکرد چشم اندازی کلان به اقتصاد

به منافع عمومی لطمه بزنند و ثانیاً هدف از انجام آن رساندن فایده به کارمند اقدام کننده یا به شخص ثالثی که عامل را برای انجام این اقدام اجبر کرده است باشد (حیبی، ۱۳۷۵: ۱۷). فساد در حوزه اداری و سازمانی در مجموع به عنوان شکلی از تخلف معرفی شده است.

بنا به تعریفی آن را هر نوع استفاده نادرست از منابع عمومی برای کسب منافع شخصی دانسته اند و در تعریف دیگر فساد اداری را به عنوان انحراف از انجام وظایف رسمی در ادارات دواتی شناخته اند که هدف از آن نیز در نهایت رسیدن به رفاه شخصی به دلیل خویشتن پرستی است. فساد اداری علیرغم اینکه در اکثر جوامع وجود دارد از سویی نیز می توان آن را محصول شرایط خاص فرهنگی و اجتماعی دانست (lawal & tobi, 2006: 29).

فساد اداری جزو جرایم یقه سفید، از انحرافات اجتماعی و یکی از اقلام هنجارشکنی به حساب می آید. می توان انحرافات اجتماعی را به مفهوم رفتاری به حساب آورد که به طریقی با انتظارات مشترک اعضای جامعه سازگاری ندارد و بیشتر افراد آن را ناپسند و نادرست می دانند. انحراف رفتاری در واقع منجر به شکسته شدن و یا زیر پا گذاشته شدن هنجارها و ارزش هایی می شود که اکثریت افراد جامعه آن را قبول داشته و به آن احترام می گذارند.

در یک نگاه کلی، عمده ترین اقسام فساد عبارتند از: فساد سیاسی، فساد قانونی و فساد اداری که مورد اخیر دقیقاً در متن سازمان اتفاق می افتد و دو مورد اول، یعنی فساد سیاسی و قانونی در سطوح کلان تر پدیدار می شوند. به هر حال، هر سه مقوله ی فوق نتیجه ی تعاملات میان سیاستمداران، بوروکراتها و شهروندان است. فساد سیاسی به طور کلی یعنی استفاده از قدرت سیاسی به منظور تحقق اهداف

فساد یکی از مظاهر رفتار ضد اجتماعی است (۱۳۴). که مزایایی را خارج از قاعده و برخلاف هنجارهای اخلاقی و قانونی به مرتکبین خود می دهد و در مقابل قدرت بهبود شرایط زندگی سایرین را تضعیف می کند (ریعی؛ ۱۳۸۳: ۲۹). در گذشته فساد اداری را ناشی از حرص سیری ناپذیر انسان می دانستند. برای مثال، فیلسوفان اسکولاستیک سده های میانه درباره فساد اداری این گونه می اندیشیدند. فیلسوفان دوره روشنگری جنبش فلسفی قرن هجدهم که ویژگی بارز آن عقل گرایی بود و نظریه پردازان دولت دموکراتیک در قرن نوزدهم تعریف دقیقتری از فساد اداری ارائه کردند: سوءاستفاده مقام اداری از وجوه عمومی به منظور افزایش درآمدش به طور غیرقانونی (صبوری؛ ۱۳۸۰: ۲۴۷). ساموئل هانتینگتون فساد اداری را چنین تعریف می کند: فساد اداری به رفتار آن دسته از کارکنان بخش عمومی اطلاق می شود که برای منافع خود ضوابط پذیرفته شده را زیر پا می گذارند (هانتینگتون، ۱۳۷۰: ۹۰). از دید روزا اکرم، همه دولت های دموکراتیک و غیردموکراتیک توزیع مزایای ارزشمند و تحمیل هزینه های سنگین را کنترل می کنند. این گونه مزایا، چنانچه به طور غیرقانونی با هدف به دست آوردن مزایا یا خودداری از پرداخت هزینه ها به کارگران به کارگزاران پرداخت شوند، فساد به شمار می روند. از دید اکرم فساد نشانه ای از آن است که در کار اداره دولتی خللی پدید آمده است. نهادهایی که برای اداره روابط متقابل بین شهروندان و دولت ایجاد شده اند برای ثروتمند شدن شخص و فراهم آوردن مزایا برای افراد فاسد به کار گرفته می شود (اکرم، ۱۳۸۵: ۱۵). برخی فساد اداری را آن گروه از اقدامات کارمندان و مسئولین دولت می دانند که اولاً

شخصی و نامشروع. فساد سیاسی و قدرت همزاد یکدیگرند؛ یعنی تا زمانی که قدرت وجود نداشته باشد از فساد سیاسی نیز اثری نخواهد بود. به تعبیر روسو، فساد سیاسی نتیجه‌ی حتمی کشمکش بر سر کسب قدرت است. فساد قانونی، وضع قوانین تبعیض آمیز به نفع سیاستمداران قدرتمند و طبقات مورد لطف دولت است. پس این باور عمومی که فساد فقط شامل اعمالی می‌شود که مغایر با قانون باشند، چندان قابل اعتماد نیست. در زمینه‌ی فساد اداری، تعاریف متعددی ارائه شده: فساد اداری حالتی در نظام اداری است که در اثر تخلفات مکرر و مستمر کارکنان به وجود می‌آید و آن را از کارایی و اثربخشی مورد انتظار می‌اندازد.

آنچه به عنوان فساد در این نوشته مورد بررسی قرار گرفته انواع متداول فسادهای موجود در دیوانسالاری دولت شامل خویشاوندگرایی، آشناگرایی، اعمال نفوذ مستقیم، رشوه، مشکل ارتباط کارگزار و صاحب کار و رانت جویی در اقتصاد می‌باشد که اغلب ضد توسعه و کندکننده روند توسعه می‌باشد. توسعه کمی و کیفی دستگاهها، پیچیده تر شدن روابط و پیشرفت فناوری موجب افزایش نقش مدیریت در جهان امروز گردیده است. محدودیت منابع و امکانات، سرعت و کیفیت ارائه محصولات و خدمات، تشدید رقابت و ضرورت انجام هدفمند امور، زمینه توجه دقیق به عملکرد را در سازمان‌ها فراهم آورده است. عوامل متعددی در ایجاد فساد تأثیر دارند. رخ دادن فساد اداری در هر شکل و زمینه که باشد مستلزم وجود دو وضعیت اساسی است که عبارتند از تمایل و فرصت؛ تمایل به ارتکاب تخلف و فرصت یا مهیا بودن شرایط محیطی مربوط. چنانچه تمایل و فرصت یکجا فراهم شود، فساد متولد خواهد شد و در صورت مهیا بودن

سایر شرایط رشد خواهد کرد.

در بررسی‌های صورت گرفته و تحقیقاتی که در زمینه‌ی فساد اداری انجام شده، مهمترین دلایل پیدایش فساد اداری بدین شرح عنوان شده است:

۱. اختلاف فاحش میان سطح زندگی کارمندان دولت و سایر شهروندان: می‌توان توزیع نامناسب درآمد و تفاوت نسبتاً زیاد در سطح زندگی گروههای مختلف مردم را که منجر به ایجاد احساس بی‌عدالتی در اقشار آسیب پذیرتر می‌گردد، یکی از مهمترین علل پیدایش فساد اداری معرفی کرد که این عامل در جامعه‌ی ما نیز بسیار مشهود است. در پژوهشی که در سطح سه وزارتخانه انجام شد، شکاف بین درآمدها و هزینه‌های کارکنان مورد سنجش قرار گرفت که نتایج بیانگر این است که درآمد کارکنان به طور میانگین ۵۰/۳ درصد کمتر از مخارج آنها است.

۲. روابط خویشاوندی (خویشاوندی سالاری): در جوامع گرم از جمله ایران که روابط خویشاوندی سلطه‌ی بسیار بر روابط افراد دارد، اعضای خانواده و دوستان یک کارمند، از او انتظار دارند که در مقام انجام امور ایشان، ضوابط و معیارها را نادیده بگیرد. لذا در این جوامع فساد اداری از نوع خویشاوندسالاری بیشتر خواهد بود. در این جوامع، با چنین بافت فرهنگی، استقرار یک نظام دیوان سالار اصیل غیرممکن است. وجود پدیده‌هایی همچون سرمایه‌ی سیاسی و سرمایه اجتماعی نیز روایتگر تأثیر شرایط فرهنگی بر فساد اداری است. سرمایه‌ی اجتماعی به مجموعه دیونی اطلاق می‌شود که افراد در مقابل یکدیگر در یک شبکه‌ی ارتباطی قرار دارند. سرمایه‌ی سیاسی نیز مجموعه دیونی است که ریشه در ارتباطات سیاسی افراد دارد؛ به طوریکه هر چه ارتباطات سیاسی فرد بیشتر

قوانین نیز برای تسهیل زمینه‌ی مبادرت به اقدامات آمیخته با فساد وضع شده‌اند.

۵. عدم حساسیت جامعه به معیارهای اخلاقی: ضعف ارزش‌های اخلاقی و اعتقادات مذهبی از عوامل گسترش فساد اداری است. هر چه سطح اخلاق عمومی بالاتر باشد، هزینه‌های روانی و اخلاقی فساد اداری بیشتر خواهد شد. به علاوه، خطر کشف و تنبیه ناشی از آن بالا خواهد رفت. نیز در صورت کشف موارد تخلف، هزینه‌های حیثیتی آن نیز برای متخلفان بالاتر از زمانی خواهد بود که جامعه از سطح پایین تری از فضایل اخلاقی برخوردار است.

۶. افزایش شهرنشینی: از آنجا که گسترش شهرنشینی منجر به افزایش تقاضا برای خدمات دولتی خواهد شد، این امر از سویی به افزایش بوروکراسی اداری و در کنار آن، رشد بخش خصوصی می‌انجامد و از سویی به دلیل افزایش حجم تقاضا و کم بودن عرضه خدمات عمومی، فرصت‌های بیشتری در اختیار کارکنان فاسد قرار خواهد داد که سرانجام به افزایش حجم فساد اداری منتهی خواهد شد.

۷. تأمل و تساهل نسبت به فساد: برخی از دولت‌ها بنا به دلایل اقتصادی، اجتماعی و سیاسی بعضاً در برخورد با موارد فساد با تأمل و اغماض رفتار می‌کنند که این امر، فضای امنی را برای کارکنان فاسد پدید می‌آورد تا بتوانند به فعالیت‌های خود ادامه دهند (حبیبی؛ ۱۳۸۰).

به تعدادی از آثار و پیامدهای فساد اداری که باعث توجه روزافزون و اهمیت چشمگیر این معضل است اشاره می‌کنیم، با توجه به ماهیت پیچیده‌ی فساد اداری، دامنه‌ی آثار آن نیز بسیار گسترده و متنوع است:

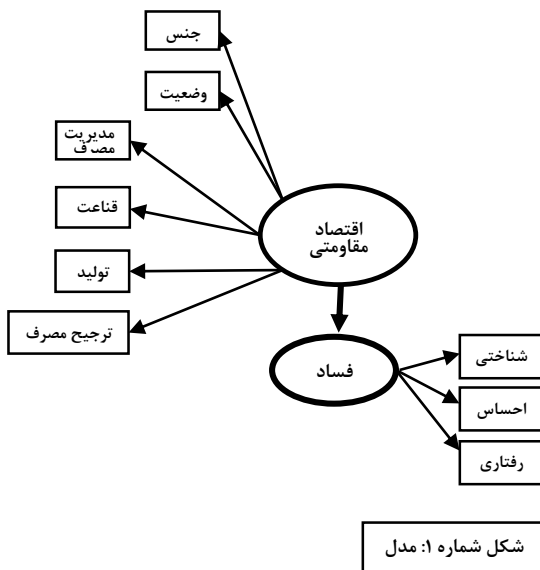
- فساد اداری باعث اتخاذ تصمیمات نادرست از سوی دیوان سالاران می‌شود، چرا که آنان از

باشد، فرصت‌های سودآورتر بیشتری فراهم خواهد شد. هر دو مقوله‌ی فوق‌داری‌های ناملموسی هستند که یا ناشی از پایگاه خانوادگی افرادند یا در اثر ارتباطات ایجاد شده در محل کار یا سایر عرصه‌های جامعه به وجود آمده‌اند. در جوامع سنتی، برخورداری از سرمایه‌های سیاسی و اجتماعی در مقایسه با جوامع پیشرفته کارکرد بیشتری دارد.

۳. وسعت دامنه‌ی دخالت‌های دولت در تصدی امور: بنا به اظهار یکی از صاحب‌نظران، عرصه‌های بروز فساد یا به پیچیدگی دستگاه دولت که وظایف جدید نظارت و مدیریت را نیز بر عهده گرفته و وسعت می‌یابد. دخالت دولت در بخش تصدیگری و ایفای نقش‌های تولیدی و توزیعی، فرصت‌های زیادی برای سودجویی، رانت‌جویی و اخاذی توسط کارکنان بخش عمومی فراهم می‌آورد. همچنین دخالت‌های گسترده‌ی دولت در زمینه‌ی اختیار صدور مجوز برای فعالیت‌های گوناگون باعث می‌شود که متصدیان امر فرصت بیابند دست به انتخاب متقاضیانی بزنند که چراغ سبز نشان داده‌اند.

۴. افراط در وضع قوانین و محدود کردن فعالیت‌های بخش خصوصی از طریق این قوانین: هنگامی که مقررات، پیچیده و تفسیر آنها مشکل است و مقاماتی وجود دارند که باید موافقت‌هایی را اعلام یا مجوزهایی را صادر کنند و متقاضیانی نیز هستند که از سویی این مقررات را سد راه خود می‌دانند و از طرفی برای انجام دادن کارهایشان عجله دارند، فساد بالقوه پدیدار خواهد شد. یکی از صاحب‌نظران درباره اهمیت نقش قوانین و مقررات در ظهور فساد اداری می‌گوید: من گمان نمی‌کنم بدون قوانین و مقررات دولتی، فساد بتواند به وجود بیاید. اکثر سیاستمداران و مأموران دولت ابتدا در فکر به حداکثر رساندن منافع خویش‌اند و اکثر

تهیه شده و روش پاسخگویی به گویه‌ها و سؤالات پرسشنامه به روش پیمایشی صورت گرفته است. تحقیق ماهیت کاربردی و از نظر وسعت پهنانگر است. جامعه آماری این پژوهش، کارکنان سازمان‌های ایلام می‌باشد. در انتخاب جمعیت نمونه، از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای، برای تعیین میزان حجم نمونه برای هر سازمان و نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک برای نمونه‌گیری کارکنان در داخل هر سازمان استفاده شد. حجم نمونه و روش محاسبه آن: با احتمال حجم نمونه تقریباً ۳۶۱ نفر است که بر اساس فرمول کوکران محاسبه گردید. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه می‌باشد که پس از تعیین شاخص‌های لازم برای متغیرهای پژوهش گویه‌هایی طراحی و در قالب پرسشنامه‌ای که اعتبار‌آوری و پایایی آن تأیید شد، در اختیار پاسخگویان قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS انجام گردید.

طرح‌های زیر استاندارد، پهنانه، پیچیده و سرمایه‌بر که به سهولت حسابرسی نمی‌شوند حمایت می‌کنند تا آسانتر مبالغ هنگفتی را به سود خود برداشت کنند.

فساد اداری باعث کند شدن رشد اقتصادی می‌شود، زیرا انگیزه سرمایه‌گذاری را برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی کاهش می‌دهد. بررسی‌ها نشان می‌دهند که سرمایه‌گذاران در یک کشور فاسد در مقایسه با کشوری که دچار فساد اندک است معادل ۲۰ درصد مالیات اضافی بر سرمایه‌گذاری دارند.

فساد اداری باعث به هم ریختن ترکیب مخارج دولت می‌شود؛ چرا که سیاستمداران فاسد منابع را بیشتر به بخش‌هایی سوق می‌دهند که سودهای کلان عایدشان شود. آنان به خرید هواپیماهای جنگی و سرمایه‌گذاری در پروژه‌های عظیم و پرسر و صدا بیشتر علاقه‌مندند تا چاپ و تولید کتب درسی و افزایش حقوق معلمان.

فساد اداری فاصله طبقاتی و نابرابریها را افزایش می‌دهد، زیرا منابع غالباً به بخش‌هایی تخصیص داده می‌شود که قدرت بازپرداخت آن را دارند. و افرادی که از تواناییهای مالی و موقعیتی بهتر برخوردارند، منابع بیشتری را جذب می‌کنند که این امر، منجر به بیشتر شدن شکاف طبقاتی می‌شود.

فساد اداری از درجه مشروعیت و اثربخشی دولتها می‌کاهد و ثبات و امنیت جوامع را به خطر می‌اندازد. به علاوه ارزش‌های دموکراسی و اخلاقیات را مخدوش می‌سازد و از این طریق، مانع توسعه‌ی سیاسی و اجتماعی می‌شود.

روش تحقیق و مراحل آن

چارچوب نظری پژوهش از طریق روش اسنادی

متغیر	تعداد	میانگین	T	درجه آزادی	سطح معناداری دو طرفه
مرد	۲۶۲	۳/۴۰	۰/۱۴۱	۳۵۹	۰/۸۸۸
زن	۹۹	۳/۳۹	۰/۱۴۱	۳۵۶/۲۱۹	۰/۸۸۸

-جنس: نتایج آزمون دونمونه‌ای مستقل (جدول ۶)

بیانگر عدم تفاوت میانگین فرهنگ اقتصاد مقاومتی بر حسب جنسیت می‌باشد (سطح معناداری = ۰/۴۶۹) و با مقایسه میانگین‌ها در بین دو گروه (زنان با میانگین = ۳/۳۹ و مردان با میانگین = ۳/۴۰) تفاوت میانگین ناچیزی را در بین دو گروه مشاهده می‌کنیم و می‌توان نتیجه گرفت که در استان ایلام فرهنگ اقتصاد مقاومتی زنان و مردان تاثیر نسبتاً یکسانی با خود به همراه داشته است.

جدول (۷): آزمون (Anova) متغیر فرهنگ

اقتصاد مقاومتی و وضعیت تاهل

متغیر	جمع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معناداری دو طرفه
وضعیت تاهل	۰/۱۴۷	۳	۰/۰۴۹	۰/۴۶۸	۰/۷۰۴

جدول (۸): آماره‌های توصیفی آزمون

(Anova) برای فرهنگ اقتصاد مقاومتی و وضعیت

تاهل

وضعیت تاهل	ابعاد	تعداد	میانگین	انحراف معیار
وضعیت تاهل	مجرد	۱۱۵	۳/۴۱	۰/۳۳
	متاهل	۲۰۵	۳/۳۷	۰/۳۱
	بی همسر	۲۸	۳/۴۰	۰/۳۰
	نامزد	۱۳	۳/۳۴	۰/۲۲
	جمع کل	۳۶۱	۳/۳۹	۰/۳۲

یافته‌های پژوهش

- از کل نمونه (۷۲/۴) درصد را مرد و (۲۷/۶) درصد را زنان تشکیل می‌دهند.
- بر حسب وضعیت تاهل، (۳۲/۰) درصد افراد مجرد، (۵۶/۷) درصد افراد متاهل، (۷/۸) درصد افراد بی همسر (بر اثر طلاق یا فوت همسر) و (۳/۶) درصد افرادی که نامزد داشته‌اند، می‌باشد.

جدول (۱): آماره‌های توصیفی فرهنگ اقتصاد

مقاومتی و ابعاد آن

میانگین	مدیریت قناعت	تولید ثروت	ترجیح مصرف کالای داخلی	فرهنگ اقتصاد مقاومتی
۳/۱۷	۲/۸۹	۲/۴۹	۳/۷۲	۳/۰۶

جدول شماره (۲) آماره‌های مربوط به متغیر فرهنگ اقتصاد مقاومتی و ابعاد آن می‌باشد. بیشترین نمره میانگین ۳/۷۲ مربوط به بعد ترجیح مصرف کالای داخلی و کمترین نمره میانگین ۲/۴۹ مربوط به بعد تولید ثروت می‌باشد. بدین معنا که در بین کارکنان استان ایلام بیشترین تاثیر فرهنگ اقتصاد مقاومتی آنان بعد ترجیح مصرف کالای داخلی و کمترین بعد آن، تولید ثروت بوده است.

جدول (۲): آماره‌های توصیفی نگرش به فساد

اداری و ابعاد آن‌ها

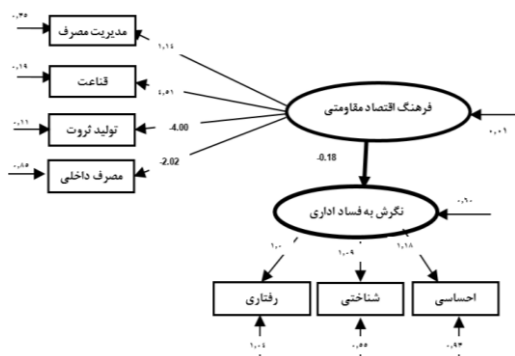
میانگین	نگرش به فساد اداری	شناختی	احساسی	رفتاری
۳/۴۰	۳/۵۷	۳/۳۳	۳/۳۲	۳/۳۲

جدول شماره (۲) آماره‌های مربوط به متغیر نگرش به فساد اداری و ابعاد آن‌ها می‌باشد.
فرضیه ۲: فرهنگ اقتصاد مقاومتی بر حسب جنس و وضعیت تاهل متفاوت می‌باشد.

جدول (۶): آماره‌های توصیفی و آزمون (t-test)

فرهنگ اقتصاد مقاومتی و جنس

به فساد اداری (احساسی، شناختی و رفتاری) به بررسی جداگانه هر کدام از آنها پرداخته شد که نشان می‌دهد این ارتباط در دو بعد شناختی و رفتاری برقرار بوده اما با بعد احساسی نداشته است).

شکل ۲: ضرایب استاندارد مدل معادله ساختاری پژوهش

این قسمت از آزمون به اعتبار سازه‌ای (وسیله اندازه‌گیری) و آزمون نیکویی برازش ساختار مورد نظر با استفاده از نرم افزار Amose با در اختیار داشتن داده‌های مربوط به متغیرهای برگرفته شده از فرضیه‌ها پرداخته می‌شود. نرم افزار Amose یک برنامه کامپیوتری بسیار پیچیده و انعطاف پذیر است که با آن می‌توان انواع مختلف روابط متغیرها را تحلیل و مطالعه کرد. به تعبیر خاص تر، با Amose می‌توان روابط موجود (۱) متغیرهای پنهان با آشکار، و (۲) متغیرهای پنهان با پنهان را مطالعه کرد. دسته اول تحت عنوان (مدل اندازه‌گیری) و دسته دوم تحت عنوان (مدل ساختاری) بررسی می‌شود. متغیرهای آشکار جلوه‌های مشاهده شده متغیرهای پنهان تلقی می‌شوند، به سخن دیگر متغیرهای آشکار که مشاهده شده‌اند به عنوان متغیرهای تجربی متغیرهای پنهان که مشاهده نشده اند فرض می‌شوند. برای آنکه متغیرهای آشکار از متغیرهای پنهان متمایز باشند، در بیان تصویری مدل‌ها متغیرهای آشکار با مستطیل و مدل‌های پنهان با لوزی نشان داده شده است. پس از اجرای برنامه، مدل برازش شده فرضیه‌ها و روابط عنوان شده در تحقیق به شرح ذیل نمایان گردید.

۴- آزمون تحلیل واریانس جدول (۷ و ۶) در واقع بیانگر تفاوت میانگین فرهنگ اقتصاد مقاومتی بر حسب وضعیت تأهل می‌باشد. با توجه به (سطح معناداری = ۰/۷۰۴) می‌توان نتیجه گرفت واریانس بین گروهی میانگین فرهنگ اقتصاد مقاومتی بر حسب وضعیت تأهل متفاوت نمی‌باشد. و با مقایسه میانگین‌ها در بین گروه‌ها از بیشتر به کمتر (مجردها با میانگین = ۳/۴۱، بی‌هم‌سر با میانگین = ۳/۴۰، متأهل‌ها با میانگین = ۳/۳۷ و نامزدها با میانگین = ۳/۳۴) اگرچه این تأثیر را در مجردها بیشتر مشاهده می‌کنیم. اما با توجه به تفاوت اندک میانگین‌ها و همچنین سطح معناداری، فرضیه مورد نظر رد می‌شود.

- فرضیه ۲: بین فرهنگ اقتصاد مقاومتی و نگرش به فساد اداری رابطه معنادار و معکوس وجود دارد.

جدول (۶): آزمون همبستگی پیرسون بین فرهنگ

اقتصاد مقاومتی و ابعاد نگرش به فساد اداری

ضریب همبستگی پیرسون	سطح معناداری دوطرفه	تعداد	نگرش به فساد اداری	احساسی	شناختی	رفتاری
-۰/۱۵۶**	۰/۰۰۲	۳۶۱	۰/۰۳۲	-۰/۱۷۴**	-۰/۱۲۱**	
	۰/۴۳۳	۳۶۱	۰/۰۰۱	۰/۰۱۲		
		۳۶۱				۳۶۱

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

نتایج آزمون همبستگی پیرسون (جدول ۶)، بین متغیر فرهنگ اقتصاد مقاومتی و نگرش به فساد اداری (مقدار $r = -0.156$ و سطح معناداری = ۰/۰۰۲)، بیانگر این است که بین این دو متغیر با اطمینان لازم رابطه معنادار و معکوس برقرار می‌باشد. یعنی کسانی که به فرهنگ اقتصاد مقاومتی متمایل هستند، نگرش به فساد اداری کمتری داشته و بالعکس. (به منظور تبیین بهتر رابطه همبستگی بین فرهنگ اقتصاد مقاومتی با ابعاد نگرش

جدول (۱۰): معیارهای برازش مدل و تفسیر

برازش قابل قبول

معیار برازش مدل	سطح قابل قبول	تفسیر	میزان حاصل	حد پذیرش
کای اسکوتر (CMIN)	مقدار کای اسکوتر جدول	کای اسکوتر به دست آمده با کای اسکوتر جدول برای یک درجه آزادی مشخص مقایسه می‌شود.	۱۱۹/۳۹۱	قابل قبول
کای اسکوتر نسبی (CMIN/DF)	از ۵ تا ۱۰ قابل پذیرش ولی بین ۳ تا ۲ خوب	مقدار کمتر از ۱ نشان‌دهنده ضعف برازش و مقدار بیشتر از ۵ منعکس‌کننده نیاز به بهبود است.	۳/۵۱۲	قابل قبول
نیکویی برازش (GFI)	عدم (برازش) تا ۱ (برازش کامل)	مقدار نزدیک به ۰/۹۵ - معکس - کننده یک برازش مطلوب است.	۰/۸۸۱	تأحدی - قابل قبول
ریشه میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA)	کوچکتر از ۰/۱۰	مقدار کمتر از ۰/۰۵ یک برازش خوب را نشان می‌دهد.	۰/۰۸۴	تأحدی - قابل قبول
توکر لویس (TLI)	عدم (برازش) تا ۱ (برازش کامل)	تلاش می‌کند تا نقطه ضعف شاخص بنتلر - بونت (NFI) در حساب نیارودن جریمه شاخص برای افزودن پارامتر را مرتفع کند	۰/۷۷۴	تأحدی قابل قبول
شاخص تطبیقی IFI	عدم (برازش) تا ۱ (برازش کامل)	بر اساس مدل تدوین شده یا مفروض با مدل استقلال	۰/۸۳۳	تأحدی قابل قبول
شاخص برازش هنجار شده مقتصد (PNFI)	بالاتر از ۰/۶۰ یا ۰/۵۰	از حاصلضرب نسبت اقتصاد مدل در شاخص برازش هنجار شده حاصل می‌شود	۰/۵۹۰	قابل قبول
شاخص برازش تطبیقی مقتصد (PCFI)	بالاتر از ۰/۶۰ یا ۰/۵۰	هرچه مدل به یک اشباع شده نزدیکتر باشد بیشتر جریمه می‌شود	۰/۶۲۷	قابل قبول

جمع بندی و نتیجه گیری

فساد عارضه ای است که الگوسازی آن از دیدگاه نظری پیچیده، گردآوری و دسترسی به داده ها و ردیابی آن از دیدگاه تجربی دشوار، و مبارزه با آن از دیدگاه تجربی دشوار، و مبارزه با آن از دیدگاه سیاسی حساسیت برانگیز است.

با این اوصاف، به نظر محققان و در صحبت با ارباب رجوع ادارات پیشنهادهایی کاربردی مطرح می گردد:

۱- باید از اقتصاد غیررسمی جلوگیری کرد. منظور از اقتصاد غیررسمی، یعنی مردم و شرکت هایی که با دولت سر و کار دارند سعی می کنند به منظور پرداخت هزینه های کمتر دولتی، مثلاً مالیات، کار خود را از کانال غیررسمی پیگیری کنند. مسلم این است که هر چه موانع مالیاتی از طریق تعیین آیین نامه ها و مقررات بیشتر شود، اقتصاد غیررسمی زیاد می شود. هر چه پنهان کاری و قواعد پیچیده برای عامه ها در سازمان ها بیشتر شود، اقتصاد غیررسمی بیشتر می شود. از طرفی، در ایران اقتصاد دولتی است، چون همه چیز در اختیار دولت است: تولید، خرید، فروش، بانک، بیمه و دانشگاه. در واقع، نمی توان گفت که تمام کسانی که برای دولت کار می کنند، صادق هستند. کافی است تنها یک یا ۵ یا ۱۰ درصد تن به رشوه بدهند، این کار چه فساد ایجاد می کند؟ ریشه مفاسد اقتصادی، اقتصاد دولتی است. باید تلاش بر خصوصی سازی اقتصاد جامعه باشد. این کار کلان بوده، اما قابل انجام است. روش ها و نظام های سستی هنوز در بیشتر اداره ها، محور گردش کارها به حساب می آیند و در این روش، همواره راه فرار برای متخلفان باز بوده است. ارائه نظام مطمئن و تعریف شده اداری به شکلی که مدیران موظف باشند تمام اموال اداری و اجرایی را در قالب نظامی مدون، اجرا، تشکیل پرونده

های همایش نیروی انتظامی، تهران: معاونت نیروی انتظامی.

ماندل، رابرت (۱۳۷۹) چهره تغییر امنیت ملی، تهران انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی.

اکرم سوزان روزا. (۱۳۸۵). فساد و دولت، علت‌ها و پیامدها و اصلاح، ترجمه منوچهر منصوری، انتشارات شیرازه، تهران.

بیرشک، بهروز و همکاران، (۱۳۸۰)، بررسی نقش مذهب در تجربه رتبه بندی استرس‌های زندگی، همایش بین‌المللی نقش دین در سلامت روان، سال پنجم، شماره ۱۹.

پورکیانی مسعود، امیری افلاطون، خادمی مرتضی، (۱۳۹۰)، سلامت سازمانی، فساد اداری و شایعه، مرکز انتشارات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان.

ربیعی، علی، (۱۳۸۳)، زنده باد فساد، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

رهنمود، فرج‌الله، طاهری پور کلانتری حبیب‌الله، رشیدی اعظم، (۱۳۸۸)، شنا سایی عوامل موثر بر فساد مالی در بین کارکنان دستگاههای اجرایی، پایان نامه نامه مدیریت اجرایی، سال دهم، شماره یک، نیمه اول.

سهرابی، نادره و سامانی، سیامک، (۱۳۸۰). بررسی میزان تأثیر نگرش مذهبی بر بهداشت روانی نوجوانان، نقش دین و بهداشت روانی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران.

صبوری کاشانی، منوچهر، (۱۳۸۰)، جامعه‌شناسی سازمان‌ها بوروکراسی مدرن ایران، انتشارات سخن، تهران.

هانتینگتون، ساموئل، (۱۳۷۰)، سامان سیاسی در جوامع دستخوش دگرگونی، محسن ثلاثی، انتشارات علم.

حبیبی، نادر. (۱۳۸۰). فساد اداری، انتشارات وثقی.

بدهند و بایگانی کنند و هر لحظه بتوان کلیه اطلاعات را به دست آورد، یکی از راهکارهای جلوگیری از بروز تخلف اداری است.

۲- اطلاع‌رسانی: ناآگاهی ارباب رجوع از آیین‌نامه‌ها و مقررات موجود در سازمان‌ها و ارائه نکردن اطلاعات لازم به مراجعان، احتمال تخلف را افزایش می‌دهد و اطلاع‌رسانی و دادن آگاهی از طریق ابزارهایی، همچون تهیه بوشورهای لازم، آگاه کردن مردم از مقررات و آیین‌نامه‌ها و مشخص کردن مسیر ورود و خروج به سازمان‌ها و نحوه ارائه خدمات و ... باعث جلوگیری از تخلف خواهد شد.

۳- بررسی وجدان کاری و افزایش بهره‌وری و البته دستیابی به تولید اجتماعی بهینه از هدف‌های هر جامعه است. باید به نوعی بی‌تفاوتی اجتماعی و کاری را از ذهن کارمندان سازمان‌ها زدود.

۴- پس‌چاره‌ای جز تقسیم قدرت و تصمیم‌گیری میان طبقات سازمان نیست. اساس کار بر مشارکت و همکاری در سازمان باشد.

منابع

ربانی، رسول و جواد افشارکهن (۱۳۸۳) « شهرنشینی و امنیت؛ تحقیق در عوامل و شرایط مؤثر بر امنیت شهرها، مورد؛ شهر جدید بهارستان»، مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان (علوم انسانی) جلد ۱۶، شماره ۱.

ساروخانی، باقر و منیژه نویدنیا (۱۳۸۵) « امنیت اجتماعی، خانواده و محل سکونت؛ تهران » فصلنامه علمی پژوهشی - رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره ۲.

شایان مهر، علیرضا (۱۳۷۷) دائرة المعارف تطبیقی علوم اجتماعی تهران: سازمان انتشارات کیهان.

عبیدی، توحید (۱۳۸۴) مجموعه مقالات و سخنرانی

آقابخشی، علی. (۱۳۹۰). فرهنگ علوم سیاسی، تهران، انتشارات پگاه.
زاهدی، شمس‌السادات. نگرشی بر فساد و آثار آن، دانش مدیریت، دوره اول، ش ۲.